

BIULETYN

Nr 104 (853) • 7 listopada 2011 • © PISM

Redakcja: Marcin Zaborowski (redaktor naczelny), Joanna Troszczyńska (sekretarz redakcji),
Jarosław Ćwiek-Karpowicz, Beata Górka-Winter, Artur Gradziuk,
Leszek Jesień, Beata Wojna

Polityka Chin wobec pozaunijnych państw „nowej Europy Wschodniej”

Justyna Szczudlik-Tatar

Większe zainteresowanie Chin pozaunijnymi państwami „nowej Europy Wschodniej” (Białorusią, Ukrainą i Mołdawią) ma zarówno cele ekonomiczne, jak i polityczne. ChRL dąży do pozyskania technologii, dywersyfikacji eksportu, promocji swoich produktów i marek, wejścia na nowe rynki oraz zdobycia strategicznych aktywów. Politycznie Chiny chcą się stać ważnym graczem w państwach poradzieckich – obszarze zainteresowania Rosji oraz Unii Europejskiej. UE nie może nie doceniać chińskiego zaangażowania w tym regionie, gdyż może ono stanowić wyzwanie dla Partnerstwa Wschodniego.

W ostatnich kilku latach zauważalny jest wzrost aktywności Chin nie tylko w tzw. nowych państwach Unii Europejskiej¹, lecz także w pozaunijnych krajach Europy Wschodniej (EW). W chińskim dyskursie termin „nowa Europa Wschodnia” oznacza Białoruś, Ukrainę, Mołdawię oraz trzy państwa bałtyckie: Litwę, Łotwę i Estonię. Chiny konsekwentnie wzmacniają stosunki z EW poprzez intensyfikację dialogu politycznego i pogłębianie relacji ekonomicznych, głównie oferując pomoc finansową. To zaangażowanie jest szczególnie widoczne w czasie światowego kryzysu, gdy kraje EW potrzebują ekonomicznego wsparcia.

Zaangażowanie Chin na Białorusi, Ukrainie i w Mołdawii. Podczas wizyty na Białorusi we wrześniu br. Wu Banguo, przewodniczący Stałego Komitetu przy chińskim parlamencie (OZPL), ogłosił decyzję rządu ChRL o przyznaniu Białorusi preferencyjnego kredytu w wysokości 1 mld USD na wspólne projekty, takie jak park przemysłowy, elektrownia, fabryka papieru, hotel w Mińsku oraz komunikacja satelitarna. Ponadto zdecydowano o przyznaniu Białorusi bezzwrotnego grantu w wysokości 11 mln USD. Oba kraje podpisały też porozumienie, które umożliwi Chinom udział w prywatyzacji na Białorusi. Chiny prawdopodobnie są zainteresowane firmą Belaruskali, jednym z największych na świecie producentów nawozów potasowych. Dodatkowo chińskie firmy samochodowe, Chery i Geely, planują rozpocząć produkcję na Białorusi w celu popularyzacji tych marek w Europie Wschodniej. Istotnym sygnałem wzmocnienia dwustronnych stosunków była prośba prezydenta Aleksandra Łukaszenki do chińskich ekspertów o rekomendacje, w jaki sposób jego kraj może przezwyciężyć problemy gospodarcze.

W czasie prezydentury Wiktora Juszczenki stosunki chińsko-ukraińskie nie były intensywne. Po „pomarańczowej rewolucji” Juszczenko skoncentrował się na relacjach z Unią Europejską. Ponadto Chiny były niechętnie państwom, w których miały miejsce tzw. kolorowe rewolucje. Po wygranych wyborach prezydenckich na Ukrainie w 2010 r. przez Wiktora Janukowycza, stosunki wzajemne uległy znacznej poprawie. Chińscy eksperci oceniają politykę Janukowycza jako przejście z chaosu do stabilności. Wyrazem poprawy relacji była wizyta przewodniczącego ChRL, Hu Jintao, na Ukrainie w czerwcu br. (ostatnia wizyta jego poprzednika, Jiang Zemina, miała miejsce aż 10 lat temu). Obie strony podpisały wspólną deklarację ustanawiającą strategiczne partnerstwo. Wcześniej, w kwietniu br., działalność rozpoczęła międzyrządowa komisja na szczęblu wicepremierów, która jest głównym forum dwustronnej współpracy. Podczas wizyty Hu Jintao podpisano porozumienia o wartości

¹ Zob. J. Szczudlik-Tatar, *Polityka Chin wobec Europy Środkowej i Wschodniej*, „Biuletyn” (PISM), nr 46 (795) z 9 maja 2011 r.

3,5 mld USD. Ponadto Chiny są zainteresowane budową połączenia kolejowego między stołecznym lotniskiem Boryspol a Kijowem (porozumienie zostało podpisane we wrześniu 2010 r.), budową elektrowni w Szelkino oraz udziałem w modernizacji ukraińskich kopalni.

Przejawem coraz większego zaangażowania Chin w Mołdawię było podpisane w 2009 r. memorandum dotyczącego oferty kredytu w wysokości 1 mld USD na projekty infrastrukturalne, budowlane i wysokich technologii. Ponadto w 2010 r. ChRL udzieliła Mołdawię pomocy w wysokości 500 tys. USD na przezwyciężanie skutków powodzi. Chiny są także zainteresowane mołdawskim rynkiem rolnym i tekstylnym oraz importem win z tego kraju.

Cele chińskiej polityki wobec pozaunijnych krajów “nowej Europy Wschodniej”. Chińskie zaangażowanie ma zarówno cele ekonomiczne, jak i polityczne. Z ekonomicznego punktu widzenia Chiny są zainteresowane inwestycjami w sektorze energetycznym (np. budową elektrowni) oraz pozyskiwaniem stosunkowo tanich, radzieckich technologii i *know-how*. ChRL chciałyby uzyskać dostęp do ukraińskich technologii w przemyśle lotniczym i obronnym, m.in. samolotów Antonov oraz raket typu powietrze-powietrze i przeciwczołgowych, a także silników dla okrętów i lotniskowców (prawdopodobnie silniki dla pierwszego chińskiego lotniskowca pochodzą z Ukrainy). Chiny są także zainteresowane dostępem do rosyjskich technologii wojskowych, które posiada Białoruś. Rosja jest sceptyczna wobec dostarczania Chinom swoich rozwiązań technicznych, ponieważ obawia się ich kopiowania przez ChRL. Dlatego też pozyskanie technologii od Ukrainy czy Białorusi, daje Chinom dwie korzyści. Po pierwsze, uzyskują do nich dostęp, a po drugie wzmacniają swoją pozycję w państwach, które Rosja postrzega jako swoją strefę wpływów. Chiny dążą także do realizacji strategii *go global*, tj. wzrostu eksportu i inwestycji, na potencjalnych rynkach między Rosją a Unią Europejską. Negatywne skutki światowego kryzysu oraz potrzeba finansowego wsparcia dla państw EW powodują, że Chiny stają się atrakcyjnym partnerem w tym regionie. Państwa te są obiecującym miejscem dla promocji chińskich produktów i marek oraz umożliwiają Chinom dostęp do nowych rynków i pozyskanie strategicznych aktywów.

Chińska pomoc ma także cele polityczne. Wzrost zainteresowania ChRL państwami EW to znaczący czynnik w relacjach z Rosją i Unią Europejską. Chiny oferują wsparcie dla krajów izolowanych przez społeczność międzynarodową (Białoruś) lub mających problemy z procedurami demokratycznymi (Ukraina – sprawa Julii Tymoszenko). Ponadto relacje państw EW z Rosją nie są zbyt dobre. Głównym czynnikiem osłabiającym je są wysokie ceny gazu importowanego z Rosji. W tej sytuacji chińskie pożyczki i inwestycje dają polityczne wsparcie dla reżimów w krajach EW. Możliwość uczestniczenia Chin w procesach prywatyzacyjnych na Białorusi to sygnał dla Rosji, gotowej obniżyć cenę gazu pod warunkiem zakupu pozostałych akcji Białtransgazu, białoruskiego operatora gazowego (porozumienie nie zostało jeszcze osiągnięte), że Łukaszenko ma inne możliwości działania. Ponadto chińskie werbalne wsparcie dla Białorusi, która jest zobligowana do zakupu drogiego gazu, można postrzegać jako sygnał, że Chiny nie akceptują wysokich cen gazu importowanego przez nie same z Rosji (negocjacje między Gazpromem a China National Petroleum Corporation dotyczące cen surowca są w toku). Chiny poprzez budowanie finansowych relacji z państwami EW, które zostały poważnie dotknięte przez kryzys, dążą do zdobycia lepszej pozycji negocjacyjnej z Rosją i Unią Europejską.

Wnioski i rekomendacje. Mimo że zaangażowanie Chin w państwach EW może mieć pozytywny wpływ na gospodarczy rozwój regionu (jeden z celów unijnej polityki sąsiedztwa), może jednak stanowić wyzwanie dla Partnerstwa Wschodniego (PW) – polskiego, flagowego projektu w UE. Chińska pomoc, bez warunków wstępnych oraz w oparciu o zasadę nieingerencji w wewnętrzne sprawy innego państwa, może się okazać atrakcyjniejsza niż unijna promocja demokracji czy praw człowieka. Z tego powodu Unia nie może sobie pozwolić na niedocenywanie chińskiego zaangażowania w tym regionie. UE ma dwie możliwości działania: ignorować Chiny lub próbować z nimi współpracować. Pierwsze rozwiązanie może okazać się niekorzystne dla celów PW (inicjowania politycznych i gospodarczych reform w oparciu o unijne wartości) oraz relacji UE – Chiny. Jednak wybierając drugą opcję może pojawić się dylemat, w jaki sposób współpracować z Chinami. Głównym problemem będzie przekonanie ChRL do współpracy w tym regionie. Nowe zasady Europejskiej Polityki Sąsiedztwa – więcej unijnej pomocy w zamian za demokratyczne reformy – nie są zachętą dla Chin do współpracy z UE w EW. W tej sytuacji UE i Polska powinny monitorować zaangażowanie Chin w EW, aby zdobyć wiedzę o aktywności ChRL w państwach PW. Pozwoli to na rozpoczęcie dialogu z Chinami i identyfikację potencjalnych obszarów współpracy, które będą do zaakceptowania przez UE, ChRL i państwa PW.